

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (didžioji kolegija) SPRENDIMAS

2021 m. balandžio 15 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Vienodas požiūris į asmenis, neatsižvelgiant į jų rasę arba etninę priklausomybę – Direktyva 2000/43/EB – 7 straipsnis – Teisių apsauga – 15 straipsnis – Sankcijos – Ieškinys dėl žalos atlyginimo, grindžiamas diskriminacija – Atsakovo sutikimas su reikalavimu atlyginti žalą, nepripažįstant, kad buvo diskriminacija – Ryšys tarp sumokėtos kompensacijos ir diskriminacijos – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnis – Teisė į veiksmingą teisminę gynybą – Nacionalinės proceso teisės normos, neleidžiančios ieškinį nagrinėjančiam teismui priimti sprendimo dėl diskriminacijos buvimo, nepaisant aiškaus ieškovo prašymo“

Byloje C-30/19

dėl *Högsta domstolen* (Aukščiausiasis Teismas, Švedija) 2018 m. gruodžio 20 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2019 m. sausio 10 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Diskrimineringsombudsmannen

prieš

Braathens Regional Aviation AB

TEISINGUMO TEISMAS (didžioji kolegija),

kuri sudaro pirmininkas K. Lenaerts, pirmininko pavaduotoja R. Silva de Lapuerta, kolegijų pirmininkai A. Prechal, M. Vilaras, E. Regan ir N. Piçarra, teisėjai T. von Danwitz (praešėjas), C. Toader, M. Safjan, D. Šváby, K. Jürimäe, C. Lycourgos, P. G. Xuereb, L. S. Rossi ir I. Jarukaitis,

generalinis advokatas H. Saugmandsgaard Øe,

posėdžio sekretorė C. Strömholm, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2020 m. vasario 11 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- *Diskrimineringsombudsmannen*, atstovaujamo M. Mörk, T.A. Qureshi ir A. Rosenmüller Nordlander,
- *Braathens Regional Aviation AB*, atstovaujamos *advokater* J. Josjö ir C. Gullikson Dock, taip pat J. Hettne,

* Proceso kalba: švedų.

- Švedijos vyriausybės, iš pradžių atstovaujamos H. Eklinder, C. Meyer-Seitz, H. Shev ir J. Lundberg, vėliau – H. Eklinder, C. Meyer-Seitz ir H. Shev,
 - Suomijos vyriausybės, atstovaujamos M. Pere,
 - Europos Komisijos, atstovaujamos K. Simonsson, E. Ljung Rasmussen, G. Tolstoy ir C. Valero,
- susipažinęs su 2020 m. gegužės 14 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,
- priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 2000 m. birželio 29 d. Tarybos direktyvos 2000/43/EB, įgyvendinančios vienodo požiūrio principą asmenims nepriklausomai nuo jų rasės arba etninės priklausomybės (OL L 180, 2000, p. 22; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 20 sk., 1 t., p. 23), 7 ir 15 straipsnių, siejamų su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos (toliau – Chartija) 47 straipsniu, išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant *Diskrimineringsombudsmannen* (Ombudsmenas kovos su diskriminacija klausimais, Švedija), veikiančio oro transporto keleivio, manančio, kad buvo diskriminuojamas, vardu, pareikštą ieškinį Švedijos oro transporto bendrovei *Braathens Regional Aviation AB* (toliau – *Braathens*), kuri sutiko su šio keleivio reikalavimu atlyginti žalą, tačiau nepripažino, kad buvo diskriminacija.

Teisinis pagrindas

Sąjungos teisė

- 3 Direktyvos 2000/43 19 ir 26 konstatuojamosiose dalyse numatyta:
 - „(19) Asmenims, kurie patyrė diskriminaciją dėl rasės ir etninės priklausomybės, turėtų būti suteiktos tinkamos teisinės apsaugos priemonės. Siekiant garantuoti veiksmingesnę apsaugą, asociacijoms arba juridiniams asmenims turėtų būti suteikta teisė nukentėjusiojo vardu arba jį remiant dalyvauti procesiniuose veiksmuose, jei tai nustato valstybės narės, nepažeidžiant nacionalinių darbo tvarkos taisyklių, reglamentuojančių atstovavimą ir gynybą teismuose.
 - <...>
 - (26) Valstybės narės turėtų numatyti veiksmingas, proporcingas ir atgrasančias sankcijas, taikomas už šioje direktyvoje numatytų įsipareigojimų pažeidimus.“
- 4 Šios direktyvos 1 straipsnyje „Tikslas“ nurodyta:
 - „Šios direktyvos tikslas – sukurti kovos su diskriminacija dėl rasės ar etninės priklausomybės sistemą siekiant valstybėse narėse įgyvendinti vienodo požiūrio principą.“
- 5 Šios direktyvos 2 straipsnio „Diskriminacijos sąvoka“ 1 dalyje nurodyta:
 - „Šioje direktyvoje vienodo požiūrio principas reiškia, kad nėra jokios tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos dėl rasės ar etninės priklausomybės.“

- 6 Šios direktyvos 3 straipsnio „Taikymo sritis“ 1 dalies h punkte numatyta:

„Neviršijant [Europos Sąjungai] suteiktų įgaliojimų, visiems asmenims tiek valstybiniame, tiek privačiame sektoriuje, įskaitant valstybines įstaigas, ši direktyva taikoma:

<...>

h) galimybei gauti visuomenei prieinamas prekes ir paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu, bei jų tiekimą.“

- 7 Direktyvos 2000/43 7 straipsnyje „Teisių apsauga“ įtvirtinta:

„1. Valstybės narės užtikrina, kad dėl šioje direktyvoje numatytų jų įpareigojimų užtikrinimo visiems asmenims, manantiems, kad jie nukentėjo, kadangi jiems nebuvo taikomas vienodo požiūrio principas, būtų prieinamos teismo ir (arba) administracinės procedūros, įskaitant, kai jos mano, kad yra būtina, taikymo procedūras, net pasibaigus tariamiems diskriminuojantiems santykiams.

2. Valstybės narės užtikrina, kad asociacijos, organizacijos arba kiti juridiniai asmenys, kurie pagal jų nacionalinėje teisėje nustatytus kriterijus yra teisėtai suinteresuoti, kad būtų užtikrintas šios direktyvos nuostatų laikymasis, gali nukentėjusio vardu arba jį remiant, gavus jo arba jos sutikimą, dalyvauti šioje direktyvoje nustatytiems įpareigojimams užtikrinti numatytose teismo ir (arba) administracinėse procedūrose.

<...>“

- 8 Šios direktyvos 8 straipsnyje „Įrodinėjimo pareiga“ numatyta:

„1. Valstybės narės taiko tokias pagal jų nacionalines teismų sistemas būtinas priemones, kurios užtikrintų, jog tais atvejais, kai asmenys, manantys, kad jie nukentėjo, kadangi jiems nebuvo taikomas vienodo požiūrio principas, teismui ar kitai kompetentingai institucijai nurodo aplinkybes, leidžiančias daryti prielaidą dėl tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos, pats atsakovas turi įrodyti, kad vienodo požiūrio principas nebuvo pažeistas.

<...>

3. Šio straipsnio 1 dalis netaikoma baudžiamojo pobūdžio procedūroms.

<...>“

- 9 Minėtos direktyvos 15 straipsnyje „Sankcijos“ nurodyta:

„Valstybės narės nustato taisykles sankcijoms, taikytinoms už nacionalinių nuostatų, priimtų pagal šią direktyvą, pažeidimus ir imasi visų priemonių, būtinų jų taikymui užtikrinti. Sankcijos, kurias gali sudaryti kompensacijos sumokėjimas nukentėjusiajam, turi būti veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios. <...>“

Švedijos teisė

- 10 Pagal *diskrimineringslagen* (2008:567) (Įstatymas dėl diskriminacijos (2008:567)) 1 skyriaus 4 straipsnio 1 dalį diskriminacija, be kita ko, laikoma situacija, kai asmuo atsiduria nepalankioje padėtyje, nes vertinamas nepalankiau, nei tokiomis aplinkybėmis yra ar būtų vertinamas kitas asmuo, jeigu toks skirtingas vertinimas susijęs su to asmens lytimi, lytine tapatybe ar lyties išraiška, etnine priklausomybe, religija ar įsitikinimais, negalia, seksualine orientacija ar amžiumi.

- 11 Šio įstatymo 2 skyriaus 12 straipsnyje nustatyta, kad, be kita ko, diskriminuoti draudžiama asmeniui, kuris už savo privataus ir šeiminio gyvenimo ribų visuomenei tiekia prekes ar teikia paslaugas ar būstą.
- 12 Šio įstatymo 5 skyriuje numatytos sankcijos, taikomos diskriminaciją vykdančioms asmenims; jos apima kompensaciją diskriminuotam asmeniui, vadinamąją „kompensaciją už diskriminaciją“, sutarčių ar kitų teisinių sandorių peržiūrą ir panaikinimą.
- 13 Iš Įstatymo dėl diskriminacijos 6 skyriaus 1 straipsnio antros pastraipos matyti, kad ginčai dėl to įstatymo 2 skyriaus 12 straipsnio taikymo nagrinėjami bendrosios kompetencijos teismuose, laikantis *rättegångsbalken* (Teismo proceso kodeksas) nuostatų dėl civilinių bylų, kuriose leidžiama ginčo nagrinėjimą užbaigti taikiai susitarimu.
- 14 Šio kodekso 13 skyriaus 1 straipsnyje numatyta, kad šioje nuostatoje išvardytomis sąlygomis ieškovas gali pareikšti ieškinį dėl įvykdymo, siekdamas, kad atsakovui būtų nustatytas įpareigojimas, pavyzdžiui, sumokėti tam tikrą pinigų sumą.
- 15 To paties šio kodekso skyriaus 2 straipsnyje reglamentuojamas ieškinys dėl pripažinimo. Šio straipsnio pirmoje pastraipoje nustatyta, kad teismas gali nagrinėti tokį ieškinį, kuriuo siekiama, kad būtų konstatuotas tam tikro teisinio ryšio buvimas, jeigu tas teisinis ryšys nėra aiškus ir dėl to ieškovas patiria žalą.
- 16 To kodekso 42 skyriaus 7 straipsnyje numatyta, kad per teismo posėdį atsakovas privalo nedelsdamas pateikti savo kaltę paneigiančių įrodymų. Jeigu to nepadarė, šioje bylos nagrinėjimo stadijoje atsakovas gali sutikti su ieškovo reikalavimais.
- 17 Teismo proceso kodekso to paties skyriaus 18 straipsnyje numatyta, kad, atsakovui sutikus su ieškovo reikalavimais, teismas priima sprendimą remdamasis šiuo sutikimu.

Pagrindinė byla ir prejudicinis klausimas

- 18 2015 m. liepos mėn. Stokholme (Švedija) gyvenančiam ir oro transporto bendrovės *Braathens* vykdytą vidaus skrydį Švedijoje užsisakiusiam Čilės kilmės keleiviui (toliau – pagrindinėje byloje aptariamas keleivis) įgulos vado sprendimu buvo pritaikyta papildoma saugumo patikra.
- 19 Ombudsmenas diskriminacijos klausimais pareiškė ieškinį *Stockholms tingsrätt* (Stokholmo pirmosios instancijos teismas, Švedija), juo prašė iš *Braathens* priteisti pagrindinėje byloje aptariamam keleiviui 10 000 Švedijos kronų (SEK) (apie 1 000 eurų) dydžio kompensaciją už šios oro transporto bendrovės diskriminacinę elgesį su šiuo keleiviu.
- 20 Grįsdamas ieškinį Ombudsmenas diskriminacijos klausimais iš esmės nurodė, kad šis keleivis patyrė tiesioginę diskriminaciją, ir taip *Braathens* pažeidė Įstatymo dėl diskriminacijos 2 skyriaus 12 straipsnį ir 1 skyriaus 4 straipsnį, nes palaikė keleivį arabu ir dėl šios priežasties atliko papildomą jo saugumo patikrą. Taigi dėl *Braathens* veiksmų pagrindinėje byloje aptariamas keleivis atsidūrė nepalankioje padėtyje dėl priežasčių, susijusių su išvaizda ir etnine kilme, nes buvo vertinamas nepalankiau nei kiti panašioje padėtyje esantys keleiviai.
- 21 Per procesą *Stockholms tingsrätt* (Stokholmo pirmosios instancijos teismas) *Braathens* sutiko sumokėti reikalaujamą kompensaciją už diskriminaciją, tačiau nepripažino buvus kokią nors diskriminaciją. Ombudsmenas diskriminacijos klausimais šiame teisme prieštaravo tam, kad sprendimas būtų priimtas remiantis šiuo *Braathens* sutikimu, iš esmės neišnagrinėjus, kaip teigiama, buvusios diskriminacijos.

- 22 Savo sprendime šis teismas priteisė iš *Braathens* reikalaujamą sumą su palūkanomis ir bylinėjimosi išlaidas. Jis laikėsi nuostatos, kad tokie ginčai dėl civilinių pareigų ir teisių, kuriomis šalys laisvai disponuoja, kaip šioje byloje nagrinėjamas ginčas, tuo atveju, kai sutinkama su ieškovo reikalavimu atlyginti žalą, turi būti išspręsti nenagrinėjant bylos iš esmės, ir pabrėžė, kad yra saistomas *Braathens* pareikšto sutikimo. Be to, šis teismas dėl šio sutikimo pripažino nepriimtinais Ombudsmeno diskriminacijos klausimais reikalavimus priimti sprendimą dėl pripažinimo, kuriame būtų konstatuota, kad ši oro transporto bendrovė turi sumokėti minėtą sumą dėl savo diskriminacinio elgesio, o nepatenkinus šio reikalavimo – konstatuota, kad pagrindinėje byloje aptariamas keleivis patyrė *Braathens* diskriminaciją.
- 23 Kadangi Ombudsmeno diskriminacijos klausimais apeliacinis skundas dėl *Stockholms tingsrätt* (Stokholmo pirmosios instancijos teismas) sprendimo, pareikštas *Svea hovrätt* (Stokholmo apeliacinis teismas, Švedija), buvo atmestas, jis dėl pastarojo sprendimo pateikė kasacinį skundą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui *Högsta domstolen* (Aukščiausiasis Teismas, Švedija). Šiame kasaciniame skunde jis prašė panaikinti tą sprendimą, panaikinti *Stockholms tingsrätt* (Stokholmo pirmosios instancijos teismas) sprendimą ir grąžinti bylą šiam teismui, kad iš esmės būtų išnagrinėtas bent vienas iš dviejų jo reikalavimų priimti sprendimą dėl pripažinimo. *Braathens* prašė atmesti Ombudsmeno diskriminacijos klausimais reikalavimus.
- 24 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad Įstatymo dėl diskriminacijos tikslas, be kita ko, yra perkelti į nacionalinę teisę įvairius Sąjungos aktus, tarp kurių yra ir Direktyva 2000/43, ir, kaip matyti iš to įstatymo parengiamųjų dokumentų, juo siekiama diskriminacijos atveju skirti griežtas ir atgrasomas sankcijas. Konkrečiai kalbant, kompensacija už diskriminaciją yra sankcija, kaip ji suprantama pagal šios direktyvos 15 straipsnį, ir kiekvienu konkrečiu atveju jos dydis turėtų būti toks, kad nukentėjusiam asmeniui tai būtų pagrįstas žalos atlyginimas, ir ja būtų kovojama su diskriminacija visuomenėje. Taigi ji atlieka dvigubą žalos ištaisymo ir prevencinę funkciją.
- 25 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas taip pat nurodo, kad pagal Teismų proceso kodekso nuostatas atsakovas gali nuspręsti sutikti su ieškovo reikalavimu atlyginti žalą ir neprivalo nurodyti tokio sutikimo priežasčių, remtis kuriuo nors iš ieškovo nurodytų pagrindų ar pripažinti, kad buvo diskriminacija. Praktiškai tokiu sutikimu siekiama, kad byla būtų užbaigta ir toliau nebenagrinėjama, nes teismas savo sprendimą turi grįsti tik šiuo sutikimu. Dėl ieškinio dėl pripažinimo pasakytina, kad jis gali būti susijęs tik su teisinio ryšio tarp ginčo šalių buvimu ar nebuvimu, o ne, be kita ko, su faktinėmis aplinkybėmis. Be to, teismas turi įvertinti, ar tokio ieškinio nagrinėjimas yra tinkamas.
- 26 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nurodo, kad pagrindinėje byloje pirmosios ir apeliacinės instancijos teismai priėmė sprendimą priteisti iš *Braathens* pagrindinėje byloje aptariamo keleivio prašomą kompensaciją, remdamiesi *Braathens* sutikimu su šio keleivio reikalavimais. Dėl tokio sutikimo, šių teismų nuomone, klausimas, ar buvo diskriminacija, kuria remiamasi, negali būti nagrinėjamas ir nagrinėjant reikalavimą priimti sprendimą dėl pripažinimo.
- 27 *Högsta domstolen* (Aukščiausiasis Teismas) kelia klausimą dėl pagrindinėje byloje nagrinėjamų nacionalinės teisės aktų atitikties Direktyvos 2000/43 15 straipsnio, siejamo su Chartijos 47 straipsniu, kuriuo kiekvienam asmeniui užtikrinama teisė į veiksmingą teisminę gynybą, reikalavimams. Šiam teismui kyla klausimas, ar tuo atveju, kai atsakovas sutinka su ieškovo reikalavimu atlyginti žalą, teismas, siekdamas pagal šios direktyvos 7 straipsnį užtikrinti iš šios direktyvos kylančių teisių apsaugą, šalies, kuri teigia patyrusi diskriminaciją, prašymu vis dėlto turi galėti išnagrinėti tos diskriminacijos buvimo klausimą ir ar atsakymas į šį klausimą priklauso nuo to, ar tariamai diskriminaciją vykdęs asmuo tai pripažįsta, ar ne.

- 28 Šiomis aplinkybėmis *Högsta domstolen* (Aukščiausiasis Teismas) nutarė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šį prejudicinį klausimą:

„Ar byloje dėl [Direktyvoje 2000/43] nustatyto draudimo pažeidimo, kurioje nukentėjęs asmuo reikalauja sumokėti kompensaciją už diskriminaciją, tam, kad [šios direktyvos] 15 straipsnyje nustatytas reikalavimas taikyti veiksmingas, proporcingas ir atgrasomas sankcijas būtų laikomas įvykdytu, valstybė narė privalo, kai to prašo nukentėjęs asmuo, visais atvejais išnagrinėti, ar buvo diskriminacija, ir prireikus konstatuoti, kad ji buvo, nepaisant to, ar dėl diskriminacijos kaltinama šalis pripažįsta, kad ji buvo, ar ne?“

Dėl prejudicinio klausimo

- 29 Savo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar Direktyvos 2000/43 7 ir 15 straipsniai, siejami su Chartijos 47 straipsniu, turi būti aiškinami taip, kad pagal juos draudžiami nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos teismui, nagrinėjančiam ieškinį dėl žalos atlyginimo, grindžiamą šia direktyva draudžiama diskriminacija, neleidžiama nagrinėti prašymo konstatuoti, kad tokia diskriminacija buvo, jei atsakovas sutinka sumokėti prašomą kompensaciją, tačiau nepripažįsta, kad diskriminacija buvo.
- 30 Pirmiausia primintina, kad, kaip nurodyta Direktyvos 2000/43 1 straipsnyje, jos tikslas yra sukurti kovos su diskriminacija dėl rasės ar etninės priklausomybės pagrindus, siekiant valstybėse narėse įgyvendinti vienodo požiūrio principą. Ši direktyva yra Chartijos 21 straipsnyje įtvirtinto nediskriminavimo dėl rasės ir etninės priklausomybės principo konkreči išraiška savo taikymo srityse (2015 m. liepos 16 d. Sprendimo *CHEZ Razpredelenie Bulgaria*, C-83/14, EU:C:2015:480, 72 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 31 Neginčijama, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamas ginčas patenka į Direktyvos 2000/43 materialinę taikymo sritį, nes jis susijęs su galimai diskriminuojamu elgesiu dėl etninės priklausomybės arba rasės, pasireiškusi galimybės gauti visuomenei prieinamas paslaugas srityje, kaip tai suprantama pagal šios direktyvos 3 straipsnio 1 dalies h punktą.
- 32 Kaip matyti iš Direktyvos 2000/43 19 konstatuojamosios dalies, asmenims, kurie patyrė diskriminaciją dėl rasės ar etninės priklausomybės, turi būti suteiktos tinkamos teisinės apsaugos priemonės, o siekiant garantuoti veiksmingą apsaugą, asociacijoms arba juridiniams asmenims turi būti suteikta teisė nukentėjusiojo vardu arba jį palaikant dalyvauti procesiniuose veiksmuose valstybių narių nustatyta tvarka. Šios direktyvos 26 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad valstybės narės turi numatyti veiksmingas, proporcingas ir atgrasomas sankcijas, taikomas už šioje direktyvoje numatytų įsipareigojimų pažeidimus.
- 33 Direktyvos 2000/43 7 straipsnio 1 dalyje numatyta, jog valstybės narės užtikrina, kad visiems asmenims, manantiems, kad jie nukentėjo, kadangi jiems nebuvo taikomas šioje direktyvoje įtvirtintas vienodo požiūrio principas, būtų prieinamos teismo ir (arba) administracinės procedūros, skirtos užtikrinti, kad šio principo būtų paisoma. Taigi šioje nuostatoje dar kartą patvirtinama Chartijos 47 straipsnyje įtvirtinta teisė į veiksmingą teisinę gynybą.
- 34 O Direktyvos 2000/43 7 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad asociacijos, organizacijos arba kiti juridiniai asmenys, kurie pagal jų nacionalinėje teisėje nustatytus kriterijus yra teisėtai suinteresuoti, kad būtų užtikrintas šios direktyvos nuostatų laikymasis, turi galėti, be kita ko, nukentėjusio vardu ir gavę jo sutikimą, dalyvauti šioje direktyvoje nustatytiems įsipareigojimams užtikrinti numatytuose teismo procesuose. Taigi ši 7 straipsnio 2 dalis yra Chartijos 47 straipsnyje užtikrinamos teisės į veiksmingą teisinę gynybą konkreči išraiška atitinkamoje srityje.

- 35 Vadinasi, kiek tai susiję su asmenimis, kurie patyrė diskriminaciją dėl rasės ar etninės priklausomybės, laikantis lygybės principo reikalaujama, kad būtų garantuojama jų teisės į vienodą požiūrį veiksminga teisminė apsauga, nesvarbu, ar šie asmenys veikė tiesiogiai, ar tarpininkaujant šio sprendimo pirmesniame punkte nurodytoms asociacijoms, organizacijoms arba kitiems juridiniams asmenims (pagal analogiją žr. 2019 m. gegužės 8 d. Sprendimo *Leitner*, C-396/17, EU:C:2019:375, 62 punktą).
- 36 Direktyvos 2000/43 15 straipsnyje numatyta, kad valstybės narės nustato taisykles dėl sankcijų, taikytinų už pagal šią direktyvą priimtų nacionalinių nuostatų pažeidimus, ir imasi visų priemonių, būtinų šių sankcijų taikymui užtikrinti. Šiame straipsnyje nenurodytos konkrečios sankcijos, tačiau nustatyta, kad sankcijos, kurias gali sudaryti kompensacijos sumokėjimas nukentėjusiajam, turi būti veiksmingos, proporcingos ir atgrasomos.
- 37 Taigi Direktyvos 2000/43 15 straipsnyje valstybės narės įpareigojamos numatyti savo vidaus teisės sistemoje pakankamai veiksmingas priemones šios direktyvos 7 straipsnio 2 dalies tikslui pasiekti ir pasirūpinti, kad šiomis priemonėmis būtų galima faktiškai pasinaudoti, be kita ko, asociacijoms, organizacijoms arba kitiems juridiniams asmenims nacionaliniuose teismuose tam, kad teisminė apsauga būtų tikra ir veiksminga, tačiau valstybėms narėms paliekama laisvė pasirinkti vieną iš įvairių galimybių, leidžiančių pasiekti šį tikslą (šiuo klausimu žr. 2008 m. liepos 10 d. Sprendimo *Feryn*, C-54/07, EU:C:2008:397, 37 ir 38 punktus).
- 38 Šiuo aspektu pasakytina, kad sankcijų sistema, nustatyta siekiant perkelti Direktyvos 2000/43 15 straipsnį į valstybės narės vidaus sistemą, kartu su priemonėmis, kurių imtasi norint įgyvendinti tos pačios direktyvos 7 straipsnį, turi visų pirma užtikrinti veiksmingą ir efektyvią pagal ją turimų teisių gynybą. Sankcijų griežtumas turi atitikti pažeidimų, už kuriuos jos skiriamos, sunkumą, visų pirma užtikrinti realų atgrasomąjį poveikį, nepažeidžiant bendrojo proporcingumo principo (pagal analogiją žr. 2013 m. balandžio 25 d. Sprendimo *Asociatia Accept*, C-81/12, EU:C:2013:275, 63 punktą).
- 39 Jei konstatavus diskriminacijos buvimą skiriama piniginė kompensacija, ji turi būti adekvati, t. y. ja turi būti kompensuojama visa dėl diskriminacijos realiai patirta žala, atsižvelgiant į taikomas nacionalines taisykles (pagal analogiją žr. 2015 m. gruodžio 17 d. Sprendimo *Arjona Camacho*, C-407/14, EU:C:2015:831, 33 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją). Priešingai, negali būti laikoma, kad Direktyva 2000/43 teisingai ir veiksmingai įgyvendinama nustačius visiškai simbolinę sankciją (pagal analogiją žr. 2013 m. balandžio 25 d. Sprendimo *Asociatia Accept*, C-81/12, EU:C:2013:275, 64 punktą).
- 40 Nagrinėjamu atveju iš prašyme priimti prejudicinį sprendimą pateiktos informacijos matyti, kad pagal nacionalinę teisę, kuria perkeliama Direktyva 2000/43, bet kuris asmuo, manantis, kad patyrė diskriminaciją dėl rasės ar etninės priklausomybės, gali pareikšti ieškinį ir prašyti skirti sankciją, kurią sudaro „kompensacija už diskriminaciją“. Pagrindinėje byloje nagrinėjamuose nacionalinės teisės aktuose numatyta, kad, jei atsakovas nusprendžia sutikti su ieškovo reikalavimu atlyginti žalą, šį ieškinį nagrinėjantis teismas įpareigoja šį atsakovą sumokėti ieškovo reikalaujamą sumą kaip kompensaciją.
- 41 Vis dėlto iš prašymo priimti prejudicinį sprendimą taip pat matyti, kad tokį sutikimą, kuris pagal šiuos nacionalinės teisės aktus yra teisiškai privalomas teismui ir lemia teismo proceso užbaigimą, atsakovas gali duoti ir nepripažinęs tariamos diskriminacijos arba netgi, kaip pagrindinėje byloje, ją aiškiai ginčydamas. Tokiu atveju nacionalinis teismas priima sprendimą, remdamasis šiuo sutikimu, tačiau iš tokio sprendimo negalima daryti jokios išvados dėl tariamos diskriminacijos buvimo.
- 42 Vadinasi, esant tokiai situacijai, atsakovo sutikimas lemia, kad jo pareiga sumokėti ieškovo prašomą kompensaciją nesusijusi su atsakovo pripažinimu, kad galima diskriminacija buvo, arba su tuo, ar tokios diskriminacijos buvimą konstatuoja kompetentingas teismas. Be to, būtent dėl tokio sutikimo

ieškinį nagrinėjančiam teismui užkertamas kelias priimti sprendimą dėl galimos diskriminacijos realumo, nors ši diskriminacija yra reikalavimo atlyginti žalą pagrindas, taigi, ir sudedamoji šio ieškinio dalis.

- 43 Dėl pagrindinėje byloje nagrinėjamuose nacionalinės teisės aktuose numatyto ieškinio dėl pripažinimo iš prašyme priimti prejudicinį sprendimą pateiktos informacijos matyti, kad jis neleidžia užtikrinti asmeniui, kuris mano patyręs pagal Direktyvą 2000/43 draudžiamą diskriminaciją, teisės reikalauti, kad teismas išnagrinėtų, ar tariama diskriminacija buvo, ir prireikus tai konstatuotų. Pagal šiuos teisės aktus ieškinys dėl pripažinimo negali būti susijęs vien su faktinėmis aplinkybėmis, o jo priimtinumą sąlyga – teismo, į kurį kreiptasi, priimtas sprendimas dėl tinkamumo, grindžiamas nagrinėjamų interesų, t. y. be kita ko, ieškovo suinteresuotumo pareikšti ieškinį ir nepatogumų, kurių šis ieškinys gali sukelti atsakovui, pusiausvyra.
- 44 Vadinasi, pagal pagrindinėje byloje nagrinėjamus nacionalinės teisės aktus tuo atveju, kai atsakovas sutinka sumokėti prašomą kompensaciją, tačiau nepripažįsta nurodytos diskriminacijos, ieškovas negali reikalauti, kad civilinis teismas priimtų sprendimą dėl šios diskriminacijos buvimo.
- 45 Konstatuotina, kad tokiais nacionalinės teisės aktais pažeidžiami Direktyvos 2000/43 7 ir 15 straipsniuose, siejamuose su Chartijos 47 straipsniu, nustatyti reikalavimai.
- 46 Pirma, kaip matyti iš šio sprendimo 33–35 punktų, šios direktyvos 7 straipsnyje nurodytomis procedūromis siekiama leisti bet kuriam asmeniui, manančiam, kad nukentėjo nuo diskriminacijos dėl rasės ar etninės priklausomybės, pasinaudoti iš vienodo požiūrio principo kylančiomis teisėmis ir užtikrinti jų paisymą. Taigi iš to neišvengiamai išplaukia, kad, jei atsakovas nepripažįsta tariamos diskriminacijos, šis asmuo turi turėti galimybę prašyti teismo priimti sprendimą dėl galimo teisių, kurias siekiama apginti tokiomis procedūromis, pažeidimo.
- 47 Vadinasi, vien piniginės sumos sumokėjimas, net jei to reikalavo ieškovas, negali užtikrinti asmens, prašančio pripažinti jo teisės į vienodą požiūrį pagal minėtą direktyvą pažeidimo, veiksmingos teisminės gynybos, ypač kai pirminis šio asmens interesas nėra ekonominis, o jis siekia įrodyti faktų, kuriais kaltinamas atsakovas, tikrumą ir jų teisinį kvalifikavimą.
- 48 Antra, tokie nacionalinės teisės aktai, kaip nagrinėjami pagrindinėje byloje, nesuderinami tiek su atkuriamąja, tiek su atgrasomąja funkcijomis, kurias turi atlikti sankcijos, pagal Direktyvos 2000/43 15 straipsnį valstybių narių numatytos už nacionalinių nuostatų, kuriomis perkeliama ši direktyva, pažeidimą.
- 49 Kaip savo išvados 83 ir 84 punktuose iš esmės pažymėjo generalinis advokatas, sumokėti tam tikrą pinigų sumą savaime nepakanka, kad būtų patenkinti asmens, visų pirma siekiančio, kad būtų pripažinta, jog jis patyrė diskriminaciją, ir atlyginta patirta neturtinė žala, reikalavimai, taigi sumokėta suma negali būti laikoma atliekančia tinkamo žalos atlyginimo funkciją. Be to, įpareigojimas sumokėti pinigų sumą negali užtikrinti realaus atgrasomojo poveikio diskriminaciją vykdžiusiam asmeniui, kad jis būtų skatinamas nekartoti diskriminacinio elgesio, ir taip būtų užkirstas kelias naujai jo vykdomai diskriminacijai, kai atsakovas, kaip nagrinėjamu atveju, ginčija, kad buvo bet kokia diskriminacija, tačiau mano, jog išlaidų ir įvaizdžio aspektu jam parankiau sumokėti ieškovo prašomą kompensaciją ir taip išvengti situacijos, kai nacionalinis teismas konstatuos, jog diskriminacija buvo.
- 50 Pateiktos analizės negali paneigti Švedijos vyriausybės nurodyta galimybė patraukti baudžiamojon atsakomybėn, kuri leistų asmeniui, manančiam, kad nukentėjo nuo pagal Direktyvą 2000/43 draudžiamos diskriminacijos, reikalauti, kad baudžiamąją bylą nagrinėjantis teismas konstatuotų šią diskriminaciją ir skirtų už tai sankciją. Iš tiesų toks patraukimas baudžiamojon atsakomybėn, atsižvelgiant į jo tikslus ir su juo susijusius reikalavimus, neleidžia kompensuoti teisių gynimo priemonių civilinėse bylose nesuderinamumo su šios direktyvos reikalavimais.

- 51 Konkrečiai kalbant, pažymėtina, kad, kaip savo išvados 118–120 punktuose nurodė generalinis advokatas, baudžiamajame procese taikomos įrodinėjimo pareigą ir įrodymų pateikimą reglamentuojančios taisyklės neatitinka Direktyvos 2000/43 8 straipsnyje įtvirtintų tokiam asmeniui palankesnių taisyklių. Šiame 8 straipsnyje numatyta, kad tais atvejais, kai toks asmuo teismui ar kitai kompetentingai institucijai nurodo aplinkybes, leidžiančias daryti prielaidą dėl tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos, pats atsakovas turi įrodyti, kad vienodo požiūrio principas nebuvo pažeistas. Tačiau to paties 8 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad jo 1 dalis netaikoma baudžiamosioms byloms.
- 52 Trečia, priešingai, nei tvirtina *Braathens*, tokie proceso teisės principai ar argumentai, kaip dispozityvumo principas, proceso ekonomiškumo principas ir siekis sudaryti palankias sąlygas taikiai spręsti ginčus, taip pat negali pateisinti kitokio aiškinimo, nei nurodyta pirmesniuose punktuose.
- 53 Viena vertus, skirtingai nei taikus ginčo sprendimas, nurodytas Direktyvos 2000/43 7 straipsnio 1 dalyje, pagal kurią šalims leidžiama susitarti taikiai, tokie nacionalinės teisės aktai, kaip nagrinėjami pagrindinėje byloje, lemia, kad ginčo kontrolė perkeliama atsakovui, suteikiant jam galimybę sutikti su ieškovo reikalavimu, tačiau nepripažinti, kad tariama diskriminacija buvo, ar netgi aiškiai ją ginčyti, o tokiu atveju ieškovas nebegali reikalauti, kad teismas, į kurį kreiptasi, priimtų sprendimą dėl reikalavimo pagrindo, ar prieštarauti, kad jo pradėta byla būtų užbaigta.
- 54 Kita vertus, teismas, į kurį kreiptasi su tokiu ieškiniu, visiškai nepažeistų dispozityvumo principo, jeigu, nepaisydamas atsakovo sutikimo sumokėti ieškovo reikalaujamą kompensaciją ir atsižvelgdamas į ieškovo argumentus, kuriais grindžiamas šis ieškinys, išnagrinėtų, ar tokia diskriminacija buvo, kai atsakovas jos nepripažįsta ar net ginčija. Taigi toks nagrinėjimas bus susijęs su ieškovo reikalavimo atlyginti žalą pagrindu, priskiriamu prie šiame ieškinyje apibrėžto ginčo dalyko, juo labiau kad, kaip nagrinėjamu atveju, ieškovas minėtame ieškinyje aiškiai prašė pripažinti tokią diskriminaciją.
- 55 Ketvirta, primintina, kad, kaip tvirtina *Braathens*, Sąjungos teise nesiekama įpareigoti valstybių narių numatyti savo nacionaliniuose teismuose, siekiant užtikrinti teisių, kurių asmenims kyla iš Sąjungos teisės, apsaugą, kitų teisių gynimo priemonių nei tos, kurios jau nustatytos pagal nacionalinę teisę (šiuo klausimu žr. 2007 m. kovo 13 d. Sprendimo *Unibet*, C-432/05, EU:C:2007:163, 40 punktą ir 2018 m. spalio 24 d. Sprendimo *XC ir kt.*, C-234/17, EU:C:2018:853, 51 punktą).
- 56 Atsižvelgiant į tai, pakanka konstatuoti, kad nagrinėjamu atveju Sąjungos teisės laikymasis nereiškia, kad turi būti nustatyta nauja teisių gynimo priemonė, o tik reikalaujama, kad prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas atsisakytų taikyti procesinę taisyklę, pagal kurią teismas, į kurį pagal nacionalinę teisę kreipiasi asmuo, manantis, kad nukentėjo nuo diskriminacijos, ir prašo kompensacijos, negali priimti sprendimo dėl šios diskriminacijos buvimo tik dėl to, kad atsakovas sutiko sumokėti ieškovo prašomą kompensaciją, tačiau nepripažino, kad tokia diskriminacija buvo; to reikalaujama todėl, kad ši taisyklė nesuderinama ne tik su Direktyvos 2000/43 7 ir 15 straipsniais, bet ir su Chartijos 47 straipsniu.
- 57 Primintina, kad, kaip nurodyta šio sprendimo 38 punkte, Direktyvos 2000/43 7 ir 15 straipsniais siekiama užtikrinti iš šios direktyvos kylančios teisės į vienodą požiūrį į asmenis, neatsižvelgiant į jų rasę ar etninę priklausomybę, veiksmingą teisminę gynybą. Darytina išvada, kad šiais straipsniais tik sukonkretinama Chartijos 47 straipsnyje garantuojama teisė į veiksmingą teisminę gynybą, ir šio straipsnio visiškai pakanka, jo nereikia tikslinti Sąjungos ar nacionalinės teisės nuostatomis, kad privatiems asmenims būtų suteikta teisė, kuria galima remtis (2018 m. balandžio 17 d. Sprendimo *Egenberger*, C-414/16, EU:C:2018:257, 76–78 punktai).
- 58 Be to, pagal Sąjungos teisės viršenybės principą tuo atveju, kai negali aiškinti nacionalinės teisės aktų taip, kad jie atitiktų Sąjungos teisės reikalavimus, kiekvienas nacionalinis teismas, į kurį kreiptasi pagal jo jurisdikciją, kaip valstybės narės įstaiga, privalo netaikyti jokios nacionalinės teisės nuostatos,

prieštaraujančios Sąjungos teisės nuostatai, kuri tiesiogiai taikoma jo nagrinėjamoje byloje (šiuo klausimu žr. 2019 m. birželio 24 d. Sprendimo *Popławski*, C-573/17, EU:C:2019:530, 53 ir 61 punktus ir juose nurodytą jurisprudenciją).

- 59 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į pateiktą klausimą reikia atsakyti, kad Direktyvos 2000/43 7 ir 15 straipsniai, siejami su Chartijos 47 straipsniu, turi būti aiškinami taip, kad pagal juos draudžiami nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos teismui, nagrinėjančiam ieškinį dėl žalos atlyginimo, grindžiamą šia direktyva draudžiama diskriminacija, neleidžiama nagrinėti prašymo konstatuoti, kad tokia diskriminacija buvo, jei atsakovas sutinka sumokėti prašomą kompensaciją, tačiau nepripažįsta, kad diskriminacija buvo. Privačių asmenų ginčą nagrinėjantis nacionalinis teismas, neperžengdamas savo kompetencijos ribų, turi užtikrinti teisinę apsaugą, kuri asmenims suteikiama pagal Chartijos 47 straipsnį, prireikus netaikydamas bet kokios jam prieštaraujančios nacionalinės teisės nuostatos.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 60 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendžia:

2000 m. birželio 29 d. Tarybos direktyvos 2000/43/EB, įgyvendinančios vienodo požiūrio principą asmenims nepriklausomai nuo jų rasės arba etninės priklausomybės, 7 ir 15 straipsniai, siejami su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsniu, turi būti aiškinami taip, kad pagal juos draudžiami nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos teismui, nagrinėjančiam ieškinį dėl žalos atlyginimo, grindžiamą šia direktyva draudžiama diskriminacija, neleidžiama nagrinėti prašymo konstatuoti, kad tokia diskriminacija buvo, jei atsakovas sutinka sumokėti prašomą kompensaciją, tačiau nepripažįsta, kad diskriminacija buvo. Privačių asmenų ginčą nagrinėjantis nacionalinis teismas, neperžengdamas savo kompetencijos ribų, turi užtikrinti teisinę apsaugą, kuri asmenims suteikiama pagal Pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnį, prireikus netaikydamas bet kokios jam prieštaraujančios nacionalinės teisės nuostatos.

Parašai.